

Hikmetin Nuru, Açlıktır

el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn. Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh. Alâ külli hâlin ve fî külli hîn. Ve's-salâtu ve's-selâmu alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ecmaîne't-tayyibîne't-tâhirîn.

Emmâ ba'd:

Fe-kâle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

نُورُ الْحِكْمَةِ الْجُوعُ، وَرَأْسُ الدِّينِ تَرْكُ الدُّنْيَا،
وَالْقُرْبَةُ إِلَى اللَّهِ حُبُّ الْمَسَاكِينِ وَالذُّنُوبُ مِنْهُمْ،
وَالْبُعْدُ مِنَ اللَّهِ الَّذِي قُوِيَ بِهِ عَلَى الْمَعَاصِي
الشَّبَعُ. فَلَا تُشْبِعُوا بُطُونَكُمْ فَتُطْفِئَ نُورَ
الْحِكْمَةِ مِنْ صُدُورِكُمْ، فَإِنَّ الْحِكْمَةَ تَسْطَعُ فِي
الْقَلْبِ مِثْلَ السِّرَاجِ.

Nûru'l-hikmeti el-cûu ve re'sü'd-dîni terkü'd-dünyâ ve'l-kurbetü ila'llâhi hubbu'l-mesâkîni ve'd-dünüvvü minhüm ve'l-bu'du mina'llâhi ellezî kuviye bihî ale'l-meâsî eş-şibau. Fe-lâ tüşbiû butûneküm fe-tutfihe

nûre'l-hikmeti min sudûriküm fe-inne'l-hikmete testau fi'l-kalbi misle's-sirâci.

Sadaka Resûlullah fîmâ kâl ev kemâ kâl.

Ebû Hüreyre *radiyallahu anh'ten* İbn Asâkir rivayet eylemiş, nakletmiş.

Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* buyuruyor ki;

Nûru'l-hikmeti el-cûu. “Hikmetin nuru, aklıktır.”

Hikmet de “ilâhî bilgi, doğru bilgi” demektir. “Sapasağlam bilgi, olgun bilgi” demek. Olgun, Allah’ın rızasına uygun bilgiye, söze, harekete ve böyle bunlara sahip olan kişiye *hakîm* derler. *Hakîm*, “hikmet sahibi” demek. *Hikmet* de “bir şeyi yerli yerince yapmak” mânasına geliyor aslında. Tam, nasıl yapılması gerekiyorsa yerli yerince, usûlünce, sapasağlam yapar. “Eksiksiz, yanlışsız, kusursuz yapmak” mânasına geliyor.

Bu hikmet çok önemli bir şeydir. Bir şeyi doğru yapmak; kulluğu doğru yapmak, evlatsa anaya babaya evlatlığı doğru yapmak, aile reisiyse aile reisliğini doğru yapmak, melek erbâbıysa mesleğini doğru yapmak, öğretici

muallimse öğreticiliğini doğru yapmak, talebeyse öğrenciliğini doğru yapmak, hattatsa yazısını doğru, kusuruz yazmak... Bu çok kıymetli bir şeydir. Her şeyi yerli yerince, sapa-sağlam yapmak, düşünmeyi de sapa-sağlam düşünmek; bu çok önemli bir vasıftır. Allah bu güzel vasfı kime vermişse bahtiyardır, o kimseye çok büyük meziyetler verilmiş demektir.

Tabii bu hikmeti Allah en çok, en başta peygamberlere veriyor. Peygamberlerin en başta gelen vasıflarından bir tanesi hikmet sahibi olmalarıdır. Hakim olmalarıdır. Her şeyi doğru konuşan, doğru düşünen, doğru yapan, doğru sözlü, doğru özlü, doğru hareketli insanlar olmasıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de Lokman *aley-hisselâm*'a da hikmeti verdiğini bildiriyor.

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

*Ve men yu'tel-hikmete fekad ûtiye hayran kesîrâ*¹ diye buyuruluyor.

وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفُضِّلَ الْخِطَابُ

*Ve âteynâhu'l-hikmete ve fasle'l-hitâbi.*²

¹ 2/Bakara, 269.

² 38/Sâd, 20.

Bildiriliyor. Hikmet sahibi olmak kıymetli bir şey.

İşte bunun nuru, hikmetin nuru nasıl görülür? İnsan bu meziyete nasıl sahip olur? Bu nasıl parıldar?

Hikmetli insan nasıl böyle sahibe ulaşacak? Her şeyi böyle güzel yapmak, bunun nuru nasıl ortaya çıkacak? Neyle ortaya çıkacak? Bunun başlangıcı nedir?

el-Cûu. Açlık oruç. Aç durdu mu, oruç tuttu mu hikmet kısmı parıldamaya başlar insanda; hâkimlik tarafı, hikmetli hareket etme, düşünme, konuşma tarafı ağır bastırmaya başlar. Oruç tutmak, aç durmak hikmeti kuvvetlendirir, arttırır, parılatır.

“Hikmetin nuru aç durmaktır.”

Demek ki yemek yiyeceğiz; ama zaman zaman da aç duracağız. Oruç tutacağız ki hikmet gelsin. Yemek yiyeceğiz.

Niye yiyeceğiz?

Çünkü vücudumuz sağlam olsun diye. Çünkü sağlam müslüman zayıf müslümandan daha hayırlıdır. Peygamber Efendimiz; “İkisi

de hayırlıdır ama sağlam müslüman daha hayırlıdır.” buyuruyor. Adam sapasağlam; daha hayırlı. Kuvvetli müslüman zayıf müslümandan daha hayırlı.

a. Kuvvetli Müslüman Zayıf Müslümandan Hayırlıdır

Neden?

Kuvvetli, ‘hırt’ dedi mi düşmanın ödü patlar. Zayıf oldu mu kimse kulak asmaz. Adam çok iyi bir insan ama zayıf, çelimsiz. Hakkı söyler, karşıdakiler güler geçer. Biraz “Yapmayın, etmeyin...” dediği zaman da “Üf!” yaparlar, üfleyince adamcağız devrilir. Zaten rüzgar estiği zaman sallanıyor mesela...

el-Mü’minü’l-kaviyyü. “Kuvvetli müslüman.” *Hayrun.* “Daha hayırlı.” Ve *ehabbü.* “Allah’a da daha çok sevgilidir. Allah daha çok seviyor.” *Mine’l-mü’mini’d-daîf.* “Zayıf müslümandan.” Ve *fî küllin hayrun.* “Evet, ikisinde hayır var; ama zayıf müslümandan kuvvetli müslüman daha hayırlıdır.”

Kuvvet nereden doğar? Nedir yani kuvvetli müslüman?

Nefsi olan müslüman. Pehlivan bir kere, böyle kuvvetli pehlivan...

Bir kere beden kuvvetli başka, kafa kuvveti, fikir kuvveti, ilim kuvveti [başka.] Çok sağlam düşünür, çok iyi bilir. O söylediye tamamdır, o boşuna yapmaz, zayıf değildir. Tamam. İlim kuvveti...

Sonra, iman. Belki sıralama değil de aklımıza geldikçe söylüyoruz, geldiği için “sonra” diyorum. İman kuvveti; sapasağlam, hiç şaşmıyor, kim gelirse gelsin şeytan önünden arkasından dolanıp dolanıp kuyruğun bacakları arasına kıştırıp gidiyor, yanında duramıyor. Kuvvetli müslüman; şeytana kanmıyor. Birisi aldatmak istediği zaman aldanmıyor. Kadın çıkıyor karşısına [vesaire...] Yüz vermiyor. Rüşvet veriyor, almıyor. Kötülük yapma imkânı doğuyor, yapmıyor. İman kuvveti, irade kuvvetli...

Başka?

Para kuvveti... Para da kuvvet. Paralı adam diyor ki;

“Ali Efendi, Veli Efendi, buraya gel.”

“Buyurun ağam.”

“Şunu şöyle yap.”

“Peki ağam.”

Yapıyor. Ağası da cüzdandan paraları ı-kartıyor, veriyor. O da memnun bu da mem-nun... İş de oluyor. Para kuvveti dağları deviri-yor.

Medine-i Münevvere’ye Suud hükümdarı vaziyeti, çevreyi beğenmemiş; “Ben hem Mekke’ye hem Cidde’ye hem Medine’ye aynı miktar para ayırıyorum. Ne bu Medine’nin hâli? Bu ne biçim sokaklar böyle?!” demiş. “Şu-radan şöyle dümdüz yol isterim.” demiş. “Ha-vaalanından dosdoğru gelen Peygamber Efen-dimiz’in mescidini karşısında görecek. Binala-rın arasında kalıyor, çukurda kalıyor. Öyle is-temiyorum.” demiş. Cetvel gibi bir cadde yap-mışlar ki havaalanından gelirken hakikaten karşısına geliyor. Yürüyorsun yürüyorsun, hep karşısında Peygamber Efendimiz’in mescidi, Kubbe-i Hadra... Böyle dümdüz gidiyorsun.

Neden öyle demiş?

“Yap” demiş. Yapmayı savurup atıyor. Yapana da parasını veriyor. Para kuvvetli. O parayı, kuvveti nereden buldu?

Allah bir yerden verdi. Petrol fıskırttırıyor, petrol para ediyor. Çöldeki bedevi oldu milyarlar. Ya 50 sene önce neydi, yoktu bir şeyler. Zengin oldu, şimdi para kuvveti demek ki helalinden bol parası olur da İslâm'a tahsis ederse o da kuvvetli, o da güzel.

İlmi olur da ilmiyle İslâm'a hizmet ederse, o da iyi bir buluş yapsa da müslümanlar onun sayesinde düşmanların hepsini yenseler, müslümanlar hâkim olsa; al sana, alime, buyur, aşk olsun, ne kadar istersen...

Demek ki açlık hikmeti besliyor, kuvvetlendiriyor. İnsan hikmetli insan oluyor, hikmetli konuşuyor, hikmetli iş yapıyor. Demek ki kuvvetli olacağız. Tamam, yemek yiyeceğiz, zayıf düşmeyeceğiz, verem olmayacağız, hasta olmayacağız, siroz olmayacağız, çöpten bacaklı adam olmayacağız, kuvvetli olacağız; ama oruç da tutacağız.

Ve re'sü'd-dîni terkü'd-dünyâ. "Dindarlığın başı dünyalığa aldırmamaktır, dünyayı terk etmektir."

Dünyalık... Para vız gelir. Mevki makam vız gelir. Karı kız vız gelir. Köşk, otomobil vız gelir. Düşman bir şeyle kandıramıyor. Her şeyi

teklif ediyor, adamın hiçbir şeyden sarkıldığı yok.

Dinin başı nedir?

Dünyayı terk etmek.

Her türlü zararın, her türlü hatanın başı da nedir?

Dünyalığı sevmek.

Parayı seviyor. Şimdi düşman diyor ki;

“Şu adamı elde edersek işimizi yaptırırız. Bu neden hoşlanıyor? İnceleyin.”

Paradan hoşlanıyor. Dayıyorlar parayı; “Al sana şu kadar milyon dolar!” yaptırıyorlar.

Milletvekilleri parayla satın alınıp da iktidar değiştirilmedi mi? Kaç milyonda bir milletvekilinin fiyatı?

5 milyon.

5 milyon dolar verince bu tarafa geçti. Para gücüyle...

Dediler ki;

“Koç gelmiş Ankara’ya, otele. Otel odasında pazarlık yapmış. Verebilecek milletvekillerine beşer milyonu vermiş, vermiş, hükümeti devirttirmiş.”

“Sayı bu tarafa geçmeyecek.”

Hani seçilen insanlar ne oluyor?

Hepsi bir tarafa gitti. Parayı aldılar, gittiler. Parayı aldılar, gittiler. İktidar değişti.

Ne deniliyor?

Medya patronları, basın karterleri harekete geçmiş, paraları destelemişler, hükümeti değiştirttiler.

Olmadı mı böyle? Bunları ben uyduruyorum mu? Gazeteler böyle yazmadı mı?

Bu böyle. Demek ki dindarlığın başı maddiyâta aldırmamak, onları terk etmek, dünyayı terk etmek.

Ve re’sü’ d-dîni terkü’ d-dünyâ. “Dindarlığın başı, dünyayı terk etmek.”

“Dünyayı terk edersek dünya hep kâfirlere kalır.”

O mânaya değil be adam, anlayamadın gitti bu işi ya! Gönlüne dünyalığı sokmayacaksın. Sahâbe-i kiramdan zengin insanlar vardı. “Fakirlik” demek değil bu. Ama parayı Allah yolunda harcayabiliyorlardı. Osmân-ı Zinnûreyn Efendimiz paralarıyla bir orduyu teçhiz edivermişti. Bir ordu teçhiz etmek kolay mı?

Yüz deve yükü kervanını getirdiği mallarla beraber develeri de kurban etmek şartıyla Medine açlıktan kırılırken dağıtıvermişti. Kolay mı?

Zenginmiş ki yüz develik mal getirtmiş kervanla... Yüz deve de kolay mı?

Develerin ipleri vardır, boyunları vardır, gövdeleri vardır... Yüz tane deve buradan nereye kadar kervan eder. Löngüdük löngüdük deve adım attıkça yüz tane deve iki tarafına da kaçır kilo, yüzer kilo çuval, muazzam bir servet, kıymetli mallar... Hepsini Medine’ye yığdı. Hem de iki misli, üç misli kâr teklif ettiler; “Bizimkilere devret.” diye. “Hayır.” dedi. “Daha hayırlı satacağım, daha hayırlı satacağım...” En kârlısını yaptı; hepsini Allah yo-

lunda bağışladı, tasadduk etti, en büyük sevabı kazandı. Çünkü Medine açlıktan kırıliyordu. Paraları pulları yoktu. Erzak [vesaire] hepsini dağıtıverdi. Yani zengin...

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz de zengindi. 80 bin altını vardı. Allah yoluna veriverdi. Sahabeden Medine-i Münevvere'ye muhacir olarak gelip de orada zengin olup da çok para biriktirenler var. Sonra İslâm yayıldıktan sonra hepsi zengin oldu. Hiç tahmin etmediği insanın kaç tane çocuğu oldu. Akılların hayallerinden geçmeyecek servetlere sahip oldular. Ama Allah yoluna verdiler. Servetlerinden şımarmadılar. Patronluk taslamadılar. Dünyaya dalmadılar. Saraylar yaptırmadılar. Şarkıcılar, çengiciler tutmadılar. Dansözler getirtmediler...

b. Terk-i Dünya Ne Demek

Terk-i dünya demek, “dünyalığı gönlünden sıyırıp atmak” demek, “dünyalığı amaç olmaktan çıkartmak, âhiretliği maşa olarak almak” demek. Millet bunu anlamıyor.

Ve'l-kurbeti ila'llâhi. “Allah'a yakın olmanın, yakınlaşmanın vesilesi...”

Nedir? Ne yaparsam Allah'a kul olurum?
Allah'a ne yaparsam yaklaşıyorum?

Tahmin edin bakalım; ne yaparsınız Allah'a yaklaşırsınız, şöyle bir düşünün.

Efendimiz söylüyor burada:

Ve'l-kurbeti ila'llâhi. "Allah'a yakın olmak." *Hubbu'l-mesâkîni ve'd-dünüvvü min-hüm.* "Miskinleri, fakirleri sevip onların yanına varmaktır." diyor.

Fakirleri kayıracaksın, kollayacaksın.

Mesela buradan bir arkadaş, hacca giderken Manivya havaalanında, otelde bekliyorduk. Taksi tuttular, şehre indiler, zekâtlarını orada dağıttılar. Filipinler'de zekâtlarını dağıttılar, geldiler.

"Nereye gittiniz?" dedim.

"Şehre gittik, geldik hocam." dediler. "Camiye gittik." dediler. Orada cami varmış, ben görmedim. Manila'da cami varmış.

"Çok fakir müslümanlar hocam..." dediler. Çok fakir... Ağlıyorlar. Dağıtmışlar, yürekleri böyle parçalanmış, o sefaleti görünce...

Dağıtmışlar, dağıtmışlar... Açlık, sefalet insanları... Çünkü o hükümet adamı Markos kaç milyon dolar biriktirmişti alçak... Bankalarda ne kadar parası vardı. Millet açlıktan kırılıyor, kâfir bak nasıl parayı [tutuyor!]

Yani miskinleri sevmek ve onlara yaklaşmak, onlara yardım etmek... Evet, Avustralya'da devlet herkese işsizlik parası veriyor, bizim anladığımız mânada dilenci yok. Ama Endonezya'da, ama Filipinler'de, ama Bangladeş'te, ama Pakistan'da, ama Afganistan'da, ama Somali'de, Afrika'da gidin, görün.

“Ya ben ne yapayım oraya gidip de hocam? Doğru düzgün oteli bile yok ya...”

İşte bak, miskinlere sevgi beslemek ve onlara yakın olmak. Gideceksin, halleriyle halleneceksin, durumlarını anlayacaksın, ne yapmak gerekiyorsa yapacaksın. Düşman değil, kardeşiz çünkü...

Ve'l-bu'du mina'llâhi. “Allah'tan uzaklaşmanın, uzak düşmenin sebebi...” *Ellezî kuviye bihî ale'l-meâsî.* “Günahları işlemeye o sayede kuvvetli oluyor insan...”

Nedir insanı Allah'tan uzaklaştırmaya, günahları işlemeye de kuvvetlendiren şey? Nefsi de kuvvetlendiren şey?

Yemek.

eş-Şibau. “Tokluk.”

Neden?

Yemeği yedi mi nefsi kuvvetleniyor. Nefsi kuvvetlendi mi nefis neyi ister?

Keyif ister, nefsânî şeyleri ister. *Şehvât-i nefsiyeyi* ister. Heva hevasâtı ister. Levhiyâtı ister. Eğlenceyi ister. Nefis kuvvetleniyor o zaman, günahları da kuvvet kazanıyor, duramıyor.

“Niye işledin bu günahı?”

“Tutamadım hocam kendimi...”

Tutamazsın tabii... Bir kuzuyu evirip çevirip yiyorsun, bir tepsi baklavayı haklıyorsun. Bir de Koca Yusuf pehlivan gibi... Tamam, bunları yedin, ne oldun?

Kuvvetlendin. Kuvvetlenince nefis kuvvetleniyor. Ondan sonra nefis kendi emrini yaptırıyor. “Ben şunu istiyorum, yap! Bunu is-

tiyorum, yap! Bunu istiyorum, yap! Şunu istiyorum, yap!” Nefis kuvvetlenir. İşte günahları kuvvetlendiren ve Allah’tan uzaklaştıran şey nedir?

eş-Şibau. “Tokluktur.”

Demek ki malımız, mülkümüz, yemeğimiz, tenceremiz, tavamız olsa bile sık sık oruç tutacağız; çünkü tokluk günahlara kuvvetlendiriyor, Allah’tan uzaklaştırıyor.

Fe-lâ tüşbiû butûneküm. “Karınlarınızı doyurmayın, doldurmayın.”

Teşbeu demiş, *tüşbiu* olsa bence daha iyi.

“Karınlarınızı yemekle doldurmayın.”

Fe-tutfihe nûre’l-hikmeti. “Çünkü bu tokluk hikmetin nurunu söndürür.”

Açlıktan hikmetin nuru artar, tokluktan hikmetin nuru söner. Bu sefer insan doğru düşünemez, doğru hareket edemez, doğruyu söyleyemez olur. Çünkü nefis kuvvetlendi.

Fe-tutfihe nûre’l-hikmeti min sudûriküm. “Gönüllerinizdeki hikmet nurunu söndürür.”

Fe-inne'l-hikmete. “Çünkü hikmet...”
Testau fi'l-kalbi. “Gönülde nurunu yayar.”
Misle's-sirâci. “Kandil gibi hikmet gönlü nurlandırır, gönlünü nurunu etrafa yayar.”

Ama dolduğu zaman hikmetin nuru söner, adam uyuklamaya başlar. Gidiyor, niye?

Karnı tok, gönül filan kalmadı. Uyanıklık kalmadı.

Muhterem kardeşlerim!

Peygamber Efendimiz böyle diyor, artık ne diyeyim size?

Demek ki şu nefisler ıslah olsun, hikmetin nuru pırıldasın, gönlümüzün nurları silinmesin, günahlara kuvvetlenmeyelim diye Allah rızası için sık sık oruç turalım.

“Ne zaman turalım hocam?”

Haftanın pazartesi perşembe günleri oruç günleridir. Peygamber Efendimiz o zamanlar oruç tutardı. Her ayın birinci, ortası ve sonuncu günleri oruç tutma zamanıdır. Efendimiz bunları tavsiye ediyor. Her ayın ortasındaki 13-14-15. günleri -“Ay” dediğim zaman, arabî aylar, yani bizim bu milâdî takvim değil, hicrî takvim- bu günlerde oruç tutun.

Demek ki haftanın oruçlu geçirilecek günleri belli, ayın oruç tutulacak zamanları belli. Bir de senen belirli günlerinde oruç tutmanın sevabı var. Mesela kurban arefesinde oruç tutmak bir geçmiş senenin bir gelecek senenin günahlarını affettirir. Çok önemli. Gelecek senenin günahını da affettiriyor. Bu çok önemli. Mesela Şevval'de altı gün oruç var, Ramazan'dan sonra, bayramdan sonra... O da çok sevap; insan onu da tuttu mu bütün seneyi oruç tutmuş gibi oluyor. Ramazan 30, Şevval'de altı: 36. İyilik 10 misli demişler. 36'nın 10 misli: 360. Zaten sene de o kadar gün. Bütün sene oruç tutmuş gibi oluyor. Peygamber Efendimiz tavsiye ediyor. Sonra Receb ayında Peygamber Efendimiz kendisi çok oruç tutardı. Oruç tutmadığı zaman oruç tuttuğu zaman günlerce günlerce tutabilir.

Sahabeden -daha ismine bakamadım, kitabımda- yedi güne kadar hiç yemeden, yani gecede yemedin, gündüz yemeden devam ederek bir hafta kadar devam edebilenler var. Adamlar neyle yaşıyor... Demek ki dayanıyor vücut... Doktorlar; "Su içmeden olmaz." di-

yorlar ama yapabiliyormuş. Yalan değil, kitaplar yazıyor. Peygamber Efendimiz de kaç gün akşamları iftar ederek, sahur yiyerek değil... Evet, iftar etmek, sahura kalkmak sünnet ama iftar ve sahur yapmadan bir günün orucunu ötekisine, ötekisine, daha ötekisini ötekisine, daha ötekisini ötekisine bağlayarak devam edebiliyor, durabiliyor. Zayıf da değildi Peygamber Efendimiz, etleri, elleri kuvvetliydi; ayakları, baldırları sağlamdı, pehlivan yapılıydı. Öyle.

Nasıl biliyorsun Peygamber Efendimiz'i?

Kuvvetli yapılıydı, öyle zayıf değildi. Geniş omuzluydu. Baldırları, etleri ve elleri kuvvetliydi.

Savaşta neydi Peygamber Efendimiz?

En öndeydi. En önde giderdi. Sahâbe-i kiram onun arkasına sığılırdı. Mücahitler; "Biz savaşta onun arkasına sığınıp kendimizi emniyette hissederdik." diyor. Yani arkada durmuyor. Allahu Ekber! Öyle peygamber...

Allah şefaatine erdirsin. Güzel huyları bizlere de ihsan eylesin.

Allah hepinizden razı olsun.

el-Fâtıha!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
14 Cemâziye'l-Evvel 1421 /
14.08.2000

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

